

Datum: 23-03-2022

Volnummer: 2021-2022/18

Commissie voor Onderwijs

Welk onderwijs voor Oekraïense kinderen op de vlucht?

Verkenning van vier pistes

De verwachte, deels al op gang gekomen grote toestroom van Oekraïense kinderen en jongeren op de vlucht voor de oorlog in hun land plaatst onze overheden voor grote uitdagingen. Daaronder ook de uitdaging om het recht op onderwijs voor deze groep kinderen en jongeren te realiseren. In sommige regio's in Vlaanderen was er al een groot capaciteitstekort in de OKAN-klassen in het secundair onderwijs. Ondertussen worden zowel op Vlaams niveau als op lokaal niveau al voorbereidingen getroffen om die uitdaging beter het hoofd te kunnen bieden. Een nooddecreet met diverse maatregelen is in voorbereiding.¹

Onduidelijkheid over met hoeveel ze zullen zijn, wanneer ze nog aankomen en waar ze onderdak zullen krijgen, bemoeilijkt de voorbereiding van de toeleiding naar het Vlaamse onthaalonderwijs. Ondertussen worden ook andere pistes naar voor geschoven om die kinderen en jongeren onderwijs te bieden. Via de Oekraïense kinderrechtencommissaris kregen we een lijst met initiatieven voor Oekraïens digitaal afstandsonderwijs en van digitaal leermateriaal. Ook leeft het idee om voor deze kinderen en jongeren een apart tijdelijk project in het leven te roepen waarvoor Oekraïense vluchtelingen zelf als leerkracht ingeschakeld zouden kunnen worden

In deze nota bekijken we vier pistes om het recht op onderwijs te realiseren voor Oekraïense kinderen op de vlucht in Vlaanderen. Voor elk van die pistes bekijken we welke knelpunten aangepakt dienen te worden, rekening houdend met de initiatieven die ondertussen, ook vanuit de overheid, al genomen of voorbereid worden. Die vier pistes zijn:

- Toeleiding naar Vlaams onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers
- Een apart tijdelijk onderwijsproject voor Oekraïense kinderen en jongeren op de vlucht
- Een combinatie van Vlaams onthaalonderwijs met aanvullend Oekraïens onderwijs
- Thuisonderwijs

Maar eerst bekijken we in meer algemene zin welke uitdaging hier op ons afkomt en formuleren we enkele algemene aanbevelingen.

1. Een grote uitdaging

Kort na de inval van Russische troepen in Oekraïne op 24 februari 2022 sloegen veel Oekraïense burgers op de vlucht. Een deel daarvan komt naar België. Op 21 maart had de Belgische Dienst voor

¹ Een voorlopig overzicht van die maatregelen – onder voorbehoud van decretale regeling – vindt men op <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/nieuws/oekraïne-crisis-extra-maatregelen-in-onderwijs>. Het bredere kader wordt geschetst op https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/oekraïne-crisis?utm_source=Klasse++Nieuwsbrieven&utm_campaign=0daa96ed1d-Klasse_Schooldirect_2022_03_22&utm_medium=email&utm_term=0_b661ff641f-0daa96ed1d-418659365

Vreemdelingenzaken al ruim 18.000 Oekraïense vluchtelingen geregistreerd. Volgens een van de meest gangbare schattingen mogen we in Vlaanderen rekenen op zowat 120.000 vluchtelingen uit Oekraïne, van wie de meesten moeders met kinderen. Conform de Europese afspraken krijgen die mensen onmiddellijk tijdelijke bescherming. Behalve dat ze daardoor niet eerst een asielpcedure bij het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen moeten doorlopen, betekent dat ook dat ze niet eerst door Fedasil opgevangen worden en in principe zelf kunnen kiezen waar ze gaan wonen. Hun huisvesting valt onder de bevoegdheid van de gewesten. Sommigen kunnen rechtstreeks bij familie, vrienden of kennissen terecht. Voor de anderen kregen de lokale besturen de opdracht om voor de huisvesting de nodige coördinatie op zich te nemen, zowel voor de crisisopvang tijdens de eerste weken van hun verblijf, als voor een meer duurzame oplossing. De Vlaamse regering plant ook om vijftien ‘nooddorpen’ te bouwen, waar telkens ongeveer duizend vluchtelingen terecht zouden kunnen.

Recht op onderwijs en leerplicht

Die vele Oekraïense minderjarigen op de vlucht hebben net als andere kinderen en jongeren recht op onderwijs (art. 28 VRK). Concreet geldt vanaf dag 60 na hun aankomst in België voor hen ook de leerplicht, zoals in de Belgische wetgeving voorzien: voor alle minderjarigen die vóór 1 januari van het lopende schooljaar vijf jaar werden tot het einde van het schooljaar waarin ze 18 jaar worden. Meestal wacht men niet tot dag 60 om voor kinderen en jongeren op de vlucht onderwijs te voorzien.

Plaatsen met capaciteitstekort ontzien

In elk geval krijgen we te maken met een sterk verhoogde vraag naar onderwijs. Die hogere vraag komt bovenop de bestaande problematiek van het lerarentekort in Vlaanderen. En van het nijpende capaciteitstekort bij de onthaalklassen (OKAN) in het secundair onderwijs op sommige plaatsen in Vlaanderen, waaronder de regio Antwerpen, maar ook in het Waasland, Aalst en Mechelen, zo leerde navraag bij AGODI ons. Ook in het basisonderwijs zijn er gebieden waar het aantal vrije plaatsen op dit moment maar heel beperkt meer is. Onderwijs wordt best voorzien in de buurt waar de leerling woont. Het is goed dat de aangekondigde maatregelen ook extra leerlingenvervoer tussen collectieve opvangplaatsen en basisscholen voorzien,² maar die reistijd blijft toch best zo kort mogelijk.

Zorg voor continuïteit van onderwijs

Naarmate het aantal Oekraïense vluchtelingen toeneemt, zullen meer en meer gezinnen met kinderen eerst voor enkele weken in een crisisopvang terechtkomen, om pas daarna toegeleid te worden naar een meer duurzame huisvesting. De kans is reëel dat de betrokken kinderen en jongeren dan weer van school moeten veranderen. Gezien hun kwetsbare situatie valt dat beter te vermijden.

Onderwijs is niet alleen belangrijk voor de ontwikkeling en de toekomstkansen van kinderen op de vlucht. Het brengt hen ook de nodige structuur en rust die ze door de oorlogsomstandigheden in hun land en de vaak moeizaam verlopen vlucht daarvandaan moesten ontberen. Daarom vinden we het belangrijk dat men ook al in de crisisopvang onderwijs wil voorzien.

We waarderen het ten zeerste dat de minister van onderwijs erop aandringt dat men bij de toeleiding van de Oekraïense gezinnen met kinderen naar een woonplaats rekening houdt met de lokale onderwijs-capaciteit.

We dringen erop aan dat bij de overgang van crisisopvang naar meer duurzame huisvesting, de betrokken instanties er zoveel mogelijk voor proberen te zorgen dat de kinderen en jongeren na die verhuis niet van school hoeven te veranderen.

²² Zie [Oekraïne-crisis: extra maatregelen in onderwijs](https://vlaanderen.be/onderwijs/extra-maatregelen-in-onderwijs) | Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming (vlaanderen.be).

Nog veel open vragen

De grote aantallen Oekraïense kinderen en jongeren en de korte termijn waarop ze verwacht worden, zorgen voor extra grote uitdagingen om hun recht op onderwijs te realiseren. Er zijn veel vragen waarop het antwoord nog niet duidelijk is, maar toch van groot belang is om de toeleiding naar onderwijs te kunnen verzekeren:

- Met hoeveel zullen ze precies zijn?
- Waar zullen ze precies gehuisvest worden?
 - In welke gemeenten?
 - In individuele huisvesting of in collectieve opvang?
 - Hoe voorlopig is de eerste huisvesting? En waar komen ze vervolgens terecht?
- Hoelang zullen ze blijven?

Veel Oekraïense vluchtelingen lijken zo snel mogelijk naar hun land te willen terugkeren. Maar wanneer zal dat mogelijk zijn? Zullen de Oekraïense kinderen begin volgend schooljaar hier ook nog zijn? En hoeveel gezinnen gaan na enige tijd tot de conclusie komen dat ze hun toekomst toch maar beter verder in Vlaanderen kunnen uitbouwen? Voor het onderwijs aan de kinderen creëert dat een heel andere situatie dan voor hen die al in de zomer zouden teruggaan.

We staan nog maar aan het begin

Natuurlijk zijn er ook situaties waarin de toeleiding naar school op eenvoudige en vrij ‘organische’ wijze kon of misschien nog zal verlopen. Bijvoorbeeld voor kinderen van Oekraïense gezinnen die een onderkomen vinden bij familie of vrienden in Vlaanderen. Als het gastgezin zelf ook kinderen in dezelfde leeftijdscategorie heeft, dan kunnen de nieuwkomers meestal gewoon met die kinderen uit het gastgezin mee naar school. Dat is zeker voor kinderen in de basisschoolleeftijd meestal mogelijk. Zelfs als de school in kwestie voor het betrokken niveau, geboortjaar of leerjaar op dat moment al volzet is en er zelfs al een wachtlijst is, kan de school toch beslissen om die anderstalige nieuwkomers ‘in overtal’ in te schrijven. Dat is al langer in de regelgeving voorzien. Maar zo’n eenvoudige oplossing zal niet voor alle Oekraïense nieuwkomers mogelijk zijn. Voor velen zullen heel wat inspanningen gedaan moeten worden om hun recht op onderwijs te realiseren.

2. Vier pistes

2.1. Piste 1: Onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers

De – op het eerste zicht – meest voor de hand liggende piste bestaat erin om de Oekraïense kinderen en jongeren op de vlucht toe te leiden naar het onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers dat in ons onderwijssysteem voorzien is. Dat onthaalonderwijs wordt anders georganiseerd in het basisonderwijs dan in het secundair onderwijs.

2.1.1. OKAN-klassen in het secundair onderwijs

In het secundair onderwijs vormt de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers (OKAN) een apart te programmeren structuuronderdeel. Op een totaal van 2093 vestigingsplaatsen van scholen voor secundair onderwijs, organiseren momenteel 96 vestigingsplaatsen OKAN-onderwijs.³ De regels om dat uit te breiden zijn soepel. Ook tijdens het schooljaar kan de capaciteit uitgebreid worden door:

- meer plaatsen te voorzien in scholen die al OKAN inrichten – met onmiddellijke toekenning van bijkomende middelen,

³ <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/onderwijsaanbod/so/liist?ohs=311&o=1081>

- nieuwe OKAN-klassen in te richten in andere scholen van een scholengemeenschap die al een school met OKAN-onderwijs heeft,
- een nieuwe programmatie van OKAN-onderwijs door scholengemeenschappen die nog geen OKAN-onderwijs inrichtten. Dat kan ook in de loop van het schooljaar, maar neemt normaliter wel al gauw twee maanden in beslag.

In het kader van het aangekondigde nooddecreet worden nog verdere versoepelingen voorzien.⁴

In het OKAN-onderwijs ligt de focus op het aanleren van het Nederlands en op integratie en inburgering. Wie niet in een asielcentrum verblijft, telt als anderstalige nieuwkomer (AN) zolang hij/zij nog geen jaar ononderbroken in België is, onvoldoende Nederlands spreekt en nog geen volle 9 maanden Nederlandstalig onderwijs gevolgd heeft (juli en augustus niet inbegrepen). Wie in het voorjaar start als OKAN-leerling, kan dus ook het volgende schooljaar nog in OKAN terecht. De klassenraad kan hier van afwijken en een leerling langer als AN beschouwen.⁵

2.1.2. Onthaalonderwijs voor AN in het basisonderwijs

Anderstalige nieuwkomers (AN) tussen 5 en 11 jaar kunnen in principe in elke basisschool terecht voor onthaalonderwijs. Vanaf 4, 6 of 12 AN-leerlingen krijgen basisscholen aanvullende lestijden⁶ die ze vrij kunnen aanwenden voor (1) klasinterne ondersteuning van AN-leerlingen in reguliere klassen of (2) om de AN-leerlingen (deeltijds) in een aparte onthaalklas les te geven. Ze kunnen ook (3) samenwerken met andere basisscholen om voor hun AN-leerlingen op een gemeenschappelijke locatie een (voltijdse of deeltijdse) taalbadklas te organiseren. Ook in het basisonderwijs telt een leerling in het navolgende schooljaar nog mee als AN zolang hij/zij nog geen volle negen maanden Nederlandstalig onderwijs gevolgd heeft en nog geen vol jaar ononderbroken in België woont. Doordat AN in het basisonderwijs van meet af aan in een reguliere klas geplaatst kunnen worden, krijgt het onthaalonderwijs daar meer het karakter van immersie-onderwijs.

In de praktijk is de spreiding van AN over basisscholen vaak erg ongelijkmatig. Ook in de grote steden tellen heel wat scholen geen AN en veel andere scholen slechts enkele AN. Meestal heeft slechts een beperkt aantal (vestigingsplaatsen van) scholen veel AN-kinderen. Om spreiding van AN te bevorderen, kunnen basisscholen bovenop hun gewone capaciteitsbepaling, ook een specifieke capaciteit voor AN vastleggen,⁷ op voorwaarde dat met andere scholen in de gemeente of binnen het Lokaal Overlegplatform afgesproken wordt dat geweigerde AN-kinderen in een andere school op redelijke afstand ingeschreven worden, rekening houdend met de vrije keuze van de ouders.⁸ Omgekeerd kunnen basisscholen die vol zitten AN-kinderen ook steeds in overtal inschrijven.

2.1.3. Knelpunten i.v.m. het aanbod aan onthaalonderwijs

Om voor de Oekraïense kinderen en jongeren die nog naar Vlaanderen zullen komen, het nodige aanbod aan onthaalonderwijs te voorzien, zal op veel plaatsen capaciteitsuitbreiding nodig zijn. De bestaande regelgeving en de nog voorziene versoepelingen laten dat vlot toe. Ook op andere knelpunten, zoals het tekort aan lokalen/infrastructuur en het tekort aan leerkrachten wordt in de voorgenomen maatregelen al geanticipeerd.⁸ De vraag is of de nood daarmee volledig gelenugd zal kunnen worden. Maar ook dan blijft natuurlijk nog wel het knelpunt bestaan dat veel scholen weinig of geen ervaring hebben met anderstalige nieuwkomers.

⁴ Zie <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/nieuws/oekraïne-crisis-extra-maatregelen-in-onderwijs>.

⁵ Zie <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/ouders/naar-school/vanuit-of-naar-het-buitenland/vanuit-het-buitenland/onthaalonderwijs-voor-anderstalige-nieuwkomers/anderstalige-nieuwkomers>

⁶ Vanaf 4 AN voor zelfstandige kleuter- of lagere scholen, vanaf 6 AN voor basisscholen of vanaf 12 AN als men per scholengemeenschap telt. Zie <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/directies-en-administraties/organisatie-en-beheer/onthaalonderwijs-voor-anderstalige-nieuwkomers/onthaalonderwijs-voor-anderstalige-nieuwkomers-organiseren-in-het-basisonderwijs#:~:text=De%20aanvullende%20lestijden%20wend%20ie,hoe%20ie%20de%20lestijden%20aanwendt>.

⁷ Die AN-capaciteit moet minimaal 4 zijn in vestigingsplaatsen met een totale capaciteit tot 100 leerlingen en minimaal 8 in vestigingsplaatsen met een totale capaciteit van meer dan 100 leerlingen. Zie Omzendbrief BaO/2012/01, <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=14368#3>

⁸ Zie voetnoot 4.

Waar extra infrastructuur (lokalen) voorzien?

De minister van onderwijs kondigde al aan te willen investeren in extra containerklassen en te willen zorgen voor vereenvoudigde en versnelde procedure om die te plaatsen. Ook de inrichting van andere tijdelijke onderwijsinfrastructuur zal ondersteund worden.⁹ Maar ook hiervoor is het eerst nog afwachten waar die Oekraïense kinderen en jongeren gehuisvest zullen worden.

Onvoldoende ervaring op sommige plaatsen

Als die huisvesting zich situeert op plaatsen waar de nabijgelegen scholen met nog vrije plaatsen (basisonderwijs) of ruimte om OKAN-leerlingen op te nemen (secundair onderwijs) voorheen nog geen ervaring had met onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers, rijst de vraag hoe de nodige kwaliteit verzekerd kan worden. De regelgeving voor het basisonderwijs voorziet dan wel in nascholing voor onthaalonderwijs als voorwaarde om aanvullende lestijden AN te krijgen, maar hoe snel kan dat gerealiseerd worden? We noteren dat vanuit het onderwijsveld al de vraag gesteld werd om expertise in onthaalonderwijs en de daarin gebruikte leermiddelen te delen met scholen die voor het eerst anderstalige nieuwkomers zullen opvangen of daarin nog maar weinig ervaring opgebouwd hebben.

We waarderen dat AGODI en de Lokale Overlegplatformen de gemeenten ondersteunen in de toeleiding van Oekraïense kinderen en andere AN naar de scholen. We waarderen ook de initiatieven om expertise in onthaalonderwijs te delen tussen scholen.

We suggereren om ook de toeleiding van AN naar het basisonderwijs zoveel mogelijk in groepjes te doen om versnippering van inzet (ervaring en nascholing) zoveel mogelijk te vermijden.

Lerarentekort

Om dit wellicht meest heikele knelpunt het hoofd te bieden, wil de minister van onderwijs scholen de mogelijkheid bieden om naast gediplomeerde leerkrachten ook 'andere profielen' aan te werven. Hij kijkt daarbij ook naar de Oekraïense gemeenschap die al langer in Vlaanderen woont. Veel mensen uit die gemeenschap spreken zowel Oekraïens als Nederlands, wat een extra voordeel is. Een belangrijke vraag is hoeveel van hen ook de nodige pedagogische competenties hebben en beschikbaar zijn om een (wellicht tijdelijke) job in het onthaalonderwijs op te nemen. De meesten hebben wellicht al een andere job. Misschien kan de minister van onderwijs met zijn collega bevoegd voor arbeid overleggen hoe een tijdelijke switch naar onderwijs gefaciliteerd kan worden?

Voldoet het aanbod inhoudelijk aan de verwachtingen van de doelgroep?

Sommige Oekraïense vluchtelingen suggereerden zelf al dat hun kinderen ook Oekraïens digitaal afstandsonderwijs zouden kunnen volgen. Zo'n aanbod blijkt er inderdaad te zijn (zie verder). Wie verwacht snel te kunnen terugkeren, verkiest misschien Oekraïens afstandsonderwijs voor hun kinderen. Dat zou best bevraagd worden. Ook combinaties met het Vlaams onthaalonderwijs zijn denkbaar.

Drie weken na de Russische inval in Oekraïne bedroeg het aandeel 3- tot 18-jarigen, volgens cijfers van de Dienst Vreemdelingenzaken, 35% van het aantal geregistreerde Oekraïense vluchtelingen in België. Als dat – eerder onverwacht lage – aandeel en de leeftjidsverdeling gelijk blijft en er in het totaal – zoals geschat – 120.000 Oekraïense vluchtelingen naar Vlaanderen komen, dan krijgt Vlaanderen er 30.000 leerlingen basisonderwijs en 12.000 leerlingen secundair onderwijs bij – samen goed voor een stijging met 3,5%. Een evenredige toename van het leerkrachtenkorps, zou neerkomen op 5.600 extra leerkrachten. Bovenop de ruim 2.300 vacatures die er begin dit schooljaar al waren.

⁹ <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/nieuws/oekraïne-crisis-extra-maatregelen-in-onderwijs>

2.2. Piste 2: Tijdelijk project Oekraïens onderwijs

Vanuit het onderwijsveld kwam het voorstel om voor de Oekraïense vluchtelingenkinderen een tijdelijk Oekraïens onderwijsproject op te zetten, als alternatief voor het Vlaamse onthaal-onderwijs. De aanname daarbij is dat er onder de Oekraïense vluchtelingen die naar ons land komen, ook wel leerkrachten zullen zijn of andere volwassenen met de nodige competenties om aan de Oekraïense kinderen op de vlucht Oekraïens onderwijs te geven. Met een 'tijdelijk project Oekraïens onderwijs' zou men dus twee vliegen in één klap kunnen slaan:

- Er moeten minder Vlaamse leerkrachten ingezet worden, wat gezien het al scherpe lerarentekort in Vlaanderen zeker een pluspunt is,
- Voor kinderen en jongeren uit gezinnen die snel willen terugkeren naar Oekraïne biedt dat continuïteit van onderwijs die hen het best voorbereidt op een snelle terugkeer.

De overheid overweegt onderwijs in het Oekraïens als optie voor collectieve opvangfaciliteiten.¹⁰ Als voor de nodige infrastructuur (laptops, internetverbinding) gezorgd wordt, zou men daarbij ook gebruik kunnen maken van het bestaande aanbod aan Oekraïens digitaal afstandsonderwijs. Van haar Oekraïense collega kreeg de Vlaamse kinderrechtencommissaris een document met een lijst van gratis toegankelijke initiatieven in Oekraïens digitaal afstandsonderwijs, die samen de hele leeftijdsrange van kleuter- tot einde secundair onderwijs (3 tot 17 jaar) omvatten, inclusief links naar digitale versies van Oekraïense schoolboeken. Ook het Oekraïense ministerie van onderwijs zette een digitaal leerplatform op (voor de leeftijdsgroep van 10 tot 17 jaar).¹¹ Met de nodige ondersteuning door (hulp-)leerkrachten van Oekraïense origine zou hiermee relatief snel volwaardig onderwijs uitgebouwd kunnen worden.

Knelpunten

Ook bij deze piste rijzen een aantal vragen waarover de overheid zich best vooraf grondig buigt, zoals:

Voldoen kinderen en jongeren die aan zo'n tijdelijk Oekraïens onderwijsproject deelnemen aan de Belgische leerplichtwetgeving? Welke formele voorwaarden dienen daarvoor vervuld te worden?

Kunnen ze op grond van deelname aan zo'n onderwijsproject een studiegetuigschrift krijgen? Onder welke voorwaarden?

Wie fungeert als schoolbestuur? Welk statuut en welke verloning krijgen de lesgevers?

Hoe lang kan zo'n tijdelijk onderwijsproject duren? Daar moet allicht een termijn op gezet worden. Denkt men dan een eerder korte termijn van een aantal maanden? Of toch een vol schooljaar? Op een bepaald moment wordt het (voor sommigen) misschien duidelijk dat een spoedige terugkeer naar Oekraïne er toch niet meteen inzit en wordt het alsnog aangewezen om die kinderen

Met oog op de implementatie van een tijdelijk Oekraïens onderwijsproject, vragen we om in het kader van het geplande onderwijsnooddecreet een duidelijk rechtskader te creëren dat

- de betrokken kinderen en hun ouders de zekerheid geeft dat ze door deelname aan zo'n onderwijsproject voldoen aan de leerplicht;
- de eventuele uitreiking van studiegetuigschriften en de gelijkwaardigheid ervan regelt,
- regelt wie optreedt of kan optreden als schoolbestuur,
- het statuut en de verloning van de lesgevers regelt,
- de termijn van het project en de overgangsvoorwaarden naar het reguliere onderwijs regelt,
- de nodige afwijkingen op de bestaande regelgeving inzake onthaalonderwijs voorziet opdat leerlingen die deelnemen aan het project alsnog kunnen overstappen naar het onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers.

¹⁰ Zie <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/nieuws/oekraïne-crisis-extra-maatregelen-in-onderwijs>.

¹¹ Zie het 'Nieuws'-bericht op https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/oekraïne-crisis?utm_source=Klasse+-+Nieuwsbrieven&utm_campaign=0daa96ed1d-Klasse_Schooldirect_2022_03_22&utm_medium=email&utm_term=0_b661ff641f-0daa96ed1d-418659365

en jongeren te laten aansluiten bij het Vlaamse onthaalonderwijs of bij het regulier onderwijs. Wat zijn dan de overgangsvoorwaarden?

Mocht zo'n tijdelijk Oekraïens onderwijsproject een jaar of langer duren, dan voorziet men best ook de nodige afwijkingen op wie kan meetellen als anderstalige nieuwkomer, zodat die leerlingen alsnog kunnen overstappen naar het onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers.¹²

In verband daarmee kwam vanuit het onderwijsveld ook de suggestie om ervoor te zorgen of op zijn minst te faciliteren dat ook in het kader van zo'n tijdelijk Oekraïens onderwijsproject de leerlingen de kans krijgen om Nederlands te leren.

Ook vragen we dat

- ouders en leerlingen goed geïnformeerd worden over de mogelijkheden en beperkingen van deelname aan een tijdelijk Oekraïens onderwijsproject en dat bij hen gepeild wordt naar hun verwachtingen en voorkeur,
- de nodige infrastructuur voor digitaal afstandsonderwijs voorzien wordt,
- ook die kinderen de kans krijgen om Nederlands te leren.

2.3. Piste 3: Onthaalonderwijs & aanvullend onderwijs

Naast het reguliere onderwijs kennen we in ons land ook diverse private initiatieven vanuit buitenlandse gemeenschappen die 'aanvullend onderwijs' in de eigen taal en cultuur aanbieden, zoals Chinese scholen, Japanse scholen, enz. In Antwerpen is er ook een Oekraïense school, een initiatief van de lokale Oekraïense gemeenschap, waar kinderen op zaterdagochtend onderwijs in de Oekraïense taal kunnen volgen.¹³ Voor kinderen op de vlucht bevordert dit soort 'aanvullend onderwijs' de continuïteit van onderwijs en de herintegratie bij terugkeer naar het land van oorsprong. Gezien de onduidelijke situatie waarin de Oekraïense vluchtelingen verkeren – met veelal de sterke ambitie om zo snel mogelijk terug te keren maar niet weten wanneer dat mogelijk zal zijn – lijkt het ons aan te bevelen om dit soort van aanvullend onderwijs zo veel mogelijk te faciliteren voor Oekraïense kinderen en jongeren die naar het Vlaamse onthaalonderwijs toegeleid worden. Op die manier kunnen we de doelstellingen van het Vlaamse onthaalonderwijs combineren met de realisatie van wat artikel 29 van het Kinderrechtenverdrag als één van de na te streven onderwijsdoelen vermeldt: 'het bijbrengen van eerbied voor [...] zijn of haar eigen culturele identiteit, taal en waarden'.

We bevelen aan om voor Oekraïense kinderen en jongeren die naar het Vlaamse onderwijs toegeleid worden, de organisatie door de eigen gemeenschap van aanvullend onderwijs in de Oekraïense taal en cultuur te faciliteren, bijvoorbeeld door na de reguliere schooluren lokalen en infrastructuur ter beschikking te stellen.

Piste 4: Thuisonderwijs

Gezien het aanbod aan Oekraïens digitaal afstandsonderwijs is het niet ondenkbaar dat sommige Oekraïense ouders de mogelijkheid van thuisonderwijs zouden overwegen. We kunnen niet uitsluiten dat dit onder specifieke omstandigheden ook een wenselijke optie zou kunnen zijn. Maar hiervoor zullen dan afwijkingen op de bestaande regelgeving nodig zijn, bijvoorbeeld om de mogelijkheid te creëren daar na de paasvakantie nog mee te starten of om de rol van de Vlaamse onderwijsinspectie uit te klaren.

We bevelen aan te onderzoeken of voor de organisatie van Oekraïens thuisonderwijs afwijkingen op de bestaande Vlaamse regelgeving over thuisonderwijs mogelijk gemaakt kunnen worden.

¹² We verwijzen naar de voorwaarde 'niet langer dan 1 jaar ononderbroken in België verbleven hebben', zie hoger onder 2.1.1 en 2.1.2.

¹³ Zie website <http://ukrainians.be/nl/index/contacts>. De Рідна школа (Antwerpen) bevindt zich in de Lange Beeldekensstraat 264.

3. Trauma-begeleiding

Bij de vorige 'vluchtelingencrisis' werd het belang van trauma-begeleiding op school duidelijk. Ook nu weer gaat het om kinderen en jongeren die uit een oorlogssituatie komen. We zijn daarom blij dat bij de aangekondigde maatregelen ook het voornemen opgenomen is om de CLB's extra ondersteuning te bieden om hun trauma-sensitieve werking terug op punt te zetten.¹⁴

De minister wijst er terecht op dat de CLB's daarnaast best ook aandacht besteden aan meer strikt medische elementen, bijvoorbeeld nagaan of de kinderen en jongeren wel alle basisvaccinaties hebben gekregen.

4. Conclusie

De verwachte instroom van Oekraïense kinderen en jongeren op de vlucht voor de oorlog in hun land, stelt ons Vlaamse onderwijssysteem voor een grote uitdaging, bovenop bestaande knelpunten zoals het lerarentekort en het capaciteitstekort in het OKAN-onderwijs in sommige regio's in Vlaanderen.

We vinden het belangrijk dat (a) onderwijs al snel aangeboden kan worden – al tijdens de crisisopvang, (b) bij de toeleiding naar huisvesting rekening gehouden wordt met de lokale onderwijscapaciteit en (3) bij de overgang van crisisopvang naar meer duurzame huisvesting er zoveel mogelijk naar gestreefd wordt dat kinderen niet van school hoeven te veranderen.

De extra maatregelen die de overheid momenteel voorbereidt, vormen een goede aanzet tot antwoord op de uitdaging waarvoor het onderwijs in deze kwestie staat. Daarbij wordt nu vooral ingezet op (1) het versterken en uitbreiden van het bestaande onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers. Daarnaast wordt ook (2) het opzetten van een tijdelijk Oekraïens onderwijsproject in collectieve opvangfaciliteiten als mogelijke piste overwogen. Wat die tweede piste betreft, bevelen we aan om te zorgen voor een goed regelgevend kader dat de organisatoren, lesgevers, maar zeker ook de leerlingen en hun ouders de nodige rechtszekerheid biedt. We vragen dat ouders en leerlingen goed geïnformeerd worden over de mogelijkheden en beperkingen van zo'n tijdelijk Oekraïens onderwijsproject en dat naar hun verwachtingen en voorkeuren gepeild wordt. Daarnaast bepleiten we (3) het faciliteren van aanvullend onderwijs in de Oekraïense taal en cultuur voor Oekraïense leerlingen die Vlaams onthaalonderwijs volgen. Ook vragen we te onderzoeken of het nooddecreet kan voorzien in tijdelijke afwijkingen op de bestaande regelgeving over thuisonderwijs die de organisatie van (4) Oekraïens thuisonderwijs kunnen faciliteren.

We willen ook graag onze waardering uitspreken voor het plan om CLB's te ondersteunen om voor deze kinderen en jongeren trauma-begeleiding op te zetten.

¹⁴ Zie <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/nieuws/oekraïencrisis-extra-maatregelen-in-onderwijs>.